

כאב

תרגום קטע מתוך הספר "הגן" מאת גשה מייקל רואץ'.

© All rights reserved 2006

תרגום: לאמה דבורה-הלה.

... אלא שהפנים שהתבוננו בי היו של אחר, ולאט לאט, בעודי נפעם, זיהיתי את פניו של גדול המורים של טיבט העתיקה; היו אלו פניו של ג'ה צונגקהפה הגדול, כאן לפניי, בדיוק כפי שרואים בהעתקים של הפסלים המקוריים, שנוצרו לפני למעלה מחמש מאות שנים. לא היו אלו פנים יפים במיוחד, וגם לא מבט מיטיב במיוחד; לא היו הם מה שהיינו מצפים או מדמיינים כפנים שעוצבו על ידי לימוד רב וחמלה אינסופית. לא היו אלו פנים יפים ושלווים, כי אם מבט חמור סבר, עיניים חודרות, בתוך פרצוף קטן שניחן באף גדול, כמקורו של הבז, ואוזניים רחבות, ארוכות. ומעל לכול — תחושה של כוח מהול בחמלה אדירה, חמלה תובענית, חמלה של פעולה.

"היא לא כאן," הוא אמר בפשטות, "או שמא — על כל פנים, מה שאתה רואה כאן לפניך זה רק אני, אך יש ביכולתי לעזור לך בחיפושך, ומוטל עליי לעשות זאת, שכן אתה הוא אדם שבזבז את חייו עד לרגע זה, ולבטח תמשיך ותבזבז גם את השאר, אלא אם כן תלמד היטב את שיעוריך בגן זה.

"כאן התנגדתי: 'לא, לא בזבזתי את חיי. הייתי באקדמיה המלכותית, קיבלתי תואר של האקדמיה, עם אות הצטיינות. בארצי אני אחד ממיליון; איש לא הרחיק לכת ממני!"

"ואני חוזר ואומר כי בזבזת את חיירך. וכי מה התועלת שנייר זה, התואר מן האקדמיה המלכותית, יכול להביא לך?"

"אני יכול להפוך למומחה במשפטים, או ברפואה, או בכל מקצוע רם ומכובד אחר, וכך להרוויח את עושרי."

"איזה עושר?" שאל הוא, ואז משך אותי והעמיד אותי על רגליי לפניו כקורא תגר. הופתעתי מעט להיווכח בקומתו הנמוכה, והרגשתי מעט יותר בטוח בעצמי.

"כשאני אומר עושר, אינני מתכוון לאיזה הון עתק; ברור לי, כמובן, שאין זו המטרה היחידה של חיי, שכן את זאת למדתי בקורסים שלקחתי בפילוסופיה. כאשר אני אומר עושר, כוונתי למידה סבירה של עושר שתביא רווחה לאדם ולמשפחתו."

"וזה לא יהיה בזבז של חיירך, אם תהיה לך משפחה, בית נוח ופרנסה טובה, באופן הגון וסביר?"

"לא, בוודאי שלא, לא יהיה זה בזבז של חיים. חיים שכאלה יהיו טובים, מלאים ומשמעותיים."

עם המילה "משמעות" הוא התחיל. הוא החוויר קלות, אפילו בחושך, וקיבע את עיני הבז שלו על שלי, ודמה עוד יותר לבז באפו הגדול ובאחיזתו החזקה בזרועי.

"אם כך, לא יהיה זה בזבז של חיים, לבלות את זמנך אך ורק בכאב ובסבל, ולא לעשות דבר על מנת להימלט מן הכאב והסבל?"

הייתי מבולבל. "בוודאי שהיה זה בזבז אילו אכן היה הכול כאב וסבל, אלא שהחיים אינם רק זה; יש יופי בחיים, יש בהם נוחיות ונחמה; בית טוב, משפחה טובה, יחסם האוהב של יקיריי, וקהילה של ידידים טובים."

"אם כך אין זה כאב," אמר הוא, תוך שהוא מושך אותי עמו, עת החל להלך לאורך הדשא אל עבר הקיר הצפוני, סמוך לשער, "אין זה כואב לשבור עצם, או לחתוך את ירך, או לאבד את אימך?"

וכאן התחלתי אף אני, תוך שאני נזכר בכאב. "בוודאי שזהו כאב, כל אלו הם כאב, אלא שכאבים אלו הם לא כל מה שיש בחיים; כאבים אלו באים פה ושם, קורים בימים מסוימים, בשנים מסוימות, ולבטח יקשה למצוא חיים של אדם כלשהו המלאים הם אך ורק בכאבים אלו, ושאין בהם שום יופי או אושר."

"איזה אושר?" שאל הוא.

"איזה אושר!" שוב הייתי מופתע, שכן צונגקפה הגדול בהתגלמותו, איש נמוך ואינטנסיבי זה המהלך לצדי, לא נראה כלל כפילוסוף הגדול, ותחושת אכזבה החלה לעלות בקרבי, לא רק בשל הופעתו, אלא גם בשל שאלותיו. "אושר — מה בקשר לאושרו של ילד, ילד שמח ומחייך?"

"אהה, זהו אם כן המושג שלך של אושר — פניו של ילד שמח?"

"כן, עניתי אני, "בוודאי. בדיוק פנים שמחות אלו! וכי מי יכול להכחיש את יופיים?"

מי זה שיכול לקרוא לזה כאב או סבל?"

הוא עצר, הפנה אותי לעברו והתבונן בי בפנים שהכילו, כך נראה, כעס ורחמים כאחד.

"ואותו הילד," הוא אמר, "אותו הילד, האם לא יראה הוא דברים נוראים? האם לא יראה הוא, אם יאריכו ימיו, את הוריו מתים לפניו, את אביו ואמו היקרים? האם לא יראה מלחמה, האם לא יראה שנהא ואלימות שיעוללו אנשים זה לזה, האם לא יאבד את כל היקר לו, באם יאריך ימים, והאם לא הפכו פניו, בהכרח, לפנים חסרי שיניים, חסרי אוניים, פנים גוססים של אדם זקן?"

דבריו הביכו אותי. "בוודאי, בוודאי שכל זה ייתכן..."

"ייתכן!" הוא כמעט שצווח עליי. "ייתכן? האם אין זה, למעשה, מאוד ודאי, ושמה נאמר: מובטח!"

"כן, נכון, מאוד. ודאי הוא שכל מי שהוא ילד כעת, מאושר ככל שיהיה, אכן יראה דברים אלו, ויהפוך בעצמו לזקן, סובל וחסר אוניס."

"אז איך יכול אתה לבוא ולומר כי פניו של הילד יפים הם?" הוא שאל בנחישות.

"הרי זה ברור," התנגדתי אני, כשהתנגדות עולה בי מהולה בביטחון מוחלט וטבעי, מעומק לבי. "ילד זה הוא אכן שמח, וילד זה הוא אכן משהו יפה, באותו הרגע, בשעה שהוא נראה לנו בתור שכזה. וגם כאשר יהיה הוא זקן אחר כך, ויחזה באימה ובחרון החיים, עדיין ברגע זה, בנעוריו, הריהו שמח ויפה."

"אם כך יהיה זה עונג," חזר הוא, ביתר עדינות והתחשבות, "יהיה זה עונג ולא כאב, להחליק את לשונך לאטה, לעומקה, לאורך להבו של התער?"

"דימוי זה שוב הביך אותי; המחשבה על החלקת לשונך לאטה לאורך להבו של התער. "לא, בוודאי שכאב הוא, עמוק יהיה החתך."

"אך נניח," אמר הוא, "שהלהב מכוסה בדבש; נניח שהיה להב חבוי מתחת לשכבה עבה של דבש, ואתה מלקק את הדבש, נהנה ממתיקותו החמה, בלי לדעת שהתער טמון שם, ורק מאוחר יותר אתה נוכח לדעת שבשעה שליקקת דבש שישעת את לשונך?"

"בכל זאת יהיה זה כאב ולא עונג. קשה אפילו לדמיין כאב חריף מזה. אילו ליקקתי את להבו של התער בעת שליקקתי את הדבש, ושיסעתי את לשוני — יהיה זה כאב בלבד."

"אם כך, מה שאתה אומר," אמר הוא עכשיו, בקול סמכותי, קול שעורר בי הרגשה דומה לזו שהייתה לי בעת ששיחקתי שחמט באקדמיה עם אחד מרעיי, ויכולתי לשמוע בקולו שקרוב אני למט, "מה שאתה אומר לי זה שליקוק של דבש איננו עונג."

"הדבש עצמו?" עניתי מיד, באופן אוטומטי, "זהו עונג."

אך ליקוק של דבש, אשר טמון בו תער שישסע את לשונך לגזרים — האם זהו עונג?"

"לא, את זאת כבר אמרנו — זה איננו עונג."

"אם כך, אם העונג מלווה בהכרח בסבל הגדול ממנו לאין שיעור, האם נוכל אז לומר שאין הוא עונג כלל?"

"אמנם כן," עניתי בשמחת ניצחון.

"אמנם כן!" אמר הוא, תוך שהוא מביט בי בפני ילד: שמחים, יפים, וכולם כאב.